

УДК 821.163.41:821.161.2.09
DOI:

ПОСТАТЬ ЕДУАРА ЕРРІО В ОПОВІДАННЯХ ЮРКА СТЕПОВОГО І ДАНИЛА КІША

Марина ГОГУЛЯ

*Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка
Національної академії наук України
вул. Грушевського, 4, Київ, 01001
ORCID ID: [0000-0002-8746-0397](https://orcid.org/0000-0002-8746-0397)
e-mail: marynagogulia@gmail.com*

У статті розкрито особливості художнього осмислення постаті французького політика Едуара Ерріо у зв'язку з його участю у кампанії з заперечення Голодомору в Україні та сталінських репресій. Об'єкт дослідження – оповідання українського письменника Юрка Степового “Труднощі росту” і сербського прозаїка Данила Кіша “Механічні леви”. В реалістичному творі українського прозаїка присутність французького дипломата відіграє роль каталізатора сюжету, який розвивається довкола новини про приїзд політика до колгоспу в Броварі. Водночас у протопостмодерністському оповіданні сербського автора Е. Ерріо є головним героєм, чий іронічний образ співучасника злочинів Кремля сконструйовано за допомогою візуальних та психологічних характеристик, цитат і свідчень.

Ключові слова: проза, образ, сюжет, сталінізм, квазідокумент, Голодомор, Великий терор.

Історичні персонажі здебільшого фігурують в сюжетах прози історичної, підсилюючи певний контекст – епоху та події, в яких діють. Водночас довкола історичної постаті може будуватись і фабула квазідокументальної прози, в якій поєднуються правдиві і вигадані факти (яскравим прикладом такого типу творчості є оповідання сербських прозаїків доби раннього постмодернізму Д. Кіша, Б. Пекича). У цій статті розглянуто саме такі два різні прозові твори, об'єднані темою приїзду французького політика Е. Ерріо 1933 р. в підсоветську Україну, після чого він заперечив існування Голодомору та терору в ССРСР. Це оповідання “Труднощі росту” (1955) зі збірки “Сміх крізь сльози” українського прозаїка, брата холодноярського отамана Костя Степового-Блакитного Юрка Степового та “Механічні леви” зі збірки “Гробниця для Бориса Давидовича” (1976) сербського письменника й інтелектуала Д. Кіша. Ці твори поєднують не генетичні, а типологічні зв'язки, адже навряд чи можна говорити про літературний взаємовплив їхніх творців (або хоча би вплив односторонній), тим паче, що, найімовірніше, на час написання згаданих оповідань їхні автори не знали про існування одне одного.

Звернення до постаті Е. Ерріо в художніх творах авторів з різних країн свідчить про його знаковість не лише в українській, а й у світовій історії. Тексти, розглянуті в цій статті, особливо актуальні в контексті визнання (і невизнання) деякими країнами

Голодомору геноцидом українського народу, тим більше, що у зв'язку з повномасштабною війною Росії проти України процес усвідомлення цивілізованими державами злочинів Кремля пришвидшився, як активізувалося й саме українське суспільство у переосмисленні свого досвіду перебування в колоніальній залежності від Росії. Твори Ю. Степового і Д. Кіша, які порівнюються у цій розвідці вперше, особливі тим, що розкривають і осмислюють різні механізми інформаційного зомбування Росією відомих публічних осіб з демократичного Заходу задля перетворення їх на власних пропагандистів.

Оповідання Д. Кіша “Механічні леви” неодноразово ставало предметом обговорення літературознавців та літературних критиків, зокрема Д. Бошковича, Й. Делича, В. Зорича, А. Татаренко, хоча постаті Е. Ерріо в ньому окремого дослідження ще не присвячувалося. На батьківщині прозаїка – в тодішній Югославії – його звинуватили у використанні в “Механічних левах” низки джерел (документів, цитат) задля відтворення київських реалій 1930-х років та опису фресок Софії Київської і назвали це плагиатом (Jeremić, 1981), (Križokarić, 1980). Та, за словами Д. Кіша, використання документів, фальшивих і справжніх, є частиною його художнього задуму, завдяки якому “художньому твору забезпечується автентичне та апокрифічне” звучання (Кіш, 1999, s. 91) (він детально описав свою стратегію використання документа у книзі “Урок анатомії” (Кіш 1979, s. 113). Варто зазначити, що і в Україні оповідання “Механічні леви” приділено більше уваги літературних критиків, ніж іншим творам збірки “Гробниця для Бориса Давидовича”. Йдеться, зокрема, про статтю Діани Ключко “Львівська двокрапка”: “У читача створюється ілюзія, що спотворює не лише історичну перспективу, але й важливість культурних цінностей. Це стосується опису знаменитих циркових фресок Софії Київської і самого внутрішнього простору її. Адаже те, що описує Данило Кіш, він бачив і чув у 70–80-х роках, коли були проведені реставраційні роботи і його, гостя з Балкан, в екскурсії по Софії Київській дійсно міг супроводжувати «історик мистецтва». Тоді як у 30-х роках ані блиску мозаїк, ані фресок зі світськими мотивами, ані жінок-візантологів, які були настільки поінформованими, щоб виголошувати такі тексти, бути просто не могло, бо усе це з'явилося в Києві лише у другій половині століття” (Ключко, 2000, с. 21–22).

На закиди критиціні в наступному номері часопису “Критика” з'явилася відповідь “Дещо про діакритичні знаки”: «Люди, обізнані з сербською літературою, знають про знамениту полеміку між Д. Кішем та критиком «старого гарту» Д. Єремичем, яка стосувалася саме цього твору. Захищаючи своє право на власний стиль і творчий метод, автор “Гробниці для Бориса Давидовича” написав книжку “Урок анатомії”, в якій детально зупинився на аналізі оповідання “Механічні леви” і своїх художніх намірів, реалізованих у ньому... “Але ж про цю полеміку знають лише знавці сербської літератури!» – скажете ви. Так. А звідки ж у нас право вимагати від літератора (не мистецтвознавця) Д. Кіша знання історії Софії, більшого, аніж у історика мистецтва Л. Рео?” (Дещо про діакритичні знаки, 2001, с. 30–31).

Якщо “Механічні леви” Д. Кіша здобули як вітчизняну, так і світову популярність, мали низку перекладів, то, попри відносну вивченість літературознавцями теми Голодомору і Великого терору в українській прозі (зокрема, в працях В. Василенка, С. Козака, Н. Тимошук), оповідання Ю. Степового “Труднощі росту” усе ще обділене увагою дослідників.

Мета цієї статті – розглянути особливості художнього осмислення постаті Е. Ерріо в оповіданнях Д. Кіша і Ю. Степового. Для цього тут використано порівняльний, описовий, історико-культурний, біографічний методи.

Для розуміння пропонованих творів важливим є знання певних історичних нюансів. Приїзд французького дипломата Е. Ерріо до України 1933 р. детально висвітлений у монографії “Подорож пана Ерріо: епізод Великого голоду 1932–1933 років” (Дмутручун, 2018) української і французької історикині Ірини Дмитришин. У наступній в своїй публікації “Чому Едуард Ерріо нічого не побачив” вона розповідає про деталі його приїзду до України: “Він відвідав Радянський Союз у серпні–вересні 1933 року, протягом 15 днів, 5 з яких він провів в Україні, з 26 по 30 серпня. Ерріо висадився пароплавом в Одесі 26 серпня, 27 – провів у Києві, 28 – у Харкові, 29 – відвідав Дніпрельстан: один день на місто з переїздом потягом вночі, де для нього і супровідної делегації було зарезервовано два вагони. <...> Ерріо відвідав два колгоспи: «Червоний Промінь» у Біляївці (селі, розташованому за 45 км від Одеси) і комуну «Інтернаціонал» у селі Велика Хортиця. Варто звернути увагу на інший візит до колгоспу імені Жовтневої Революції біля Броварів, що під Києвом, який остаточно не відбувся” (Дмитришин, 2020, с. 137–138).

В основі фабули оповідання Ю. Степового “Труднощі росту” лежить реальна історія про заплановану партійним керівництвом поїздку Е. Ерріо у Броварі, щоб показати місцевий колгосп, як до цього візиту готувалися, намагалися сфальсифікувати дійсність, аби ввести в оману французького дипломата щодо наявності в Україні штучно створеного голоду. Іронічною є вже сама назва оповідання – “Труднощі росту”, адже таким формулюванням советські пропагандисти пояснювали причину масового голоду в Україні. Попри докладені зусилля, поїздка не відбулася.

Оповідання “Труднощі росту”, написане в еміграції між 1946 і 1954 рр., Ю. Степовий опублікував у збірці “Сміх крізь сльози”. Вийшло воно стараннями чиказького осередку ДОБРУСа (Демократичного об'єднання бувших репресованих українців советами), яке мало на меті поширювати правду про злочини Кремля. Письменник як свідок цих злочинів і сам належав до ДОБРУСа, друкувався у газетах “Український Прометей”, “Українські вісті”, редакційний колектив яких значною мірою складався із добрусівців. “Труднощі росту” з'явилися саме тоді, коли ДОБРУС вів посилену інформаційну кампанію (передусім у США та в деяких країнах Західної Європи) про Голодомор і Великий терор, організовував маніфестації, виступи на радіо, видав англomовний двотомник “Біла книга про чорні справи Кремля”, де зібрано низку свідчень та документів про Голодомор. Тож розглядати появу цього оповідання варто і як частину діяльності ДОБРУСа.

У творі Д. Кіша Е. Ерріо є дійовою особою, його портрет візуально означений, близький до архетипу Рішучого, на основі рис якого (персонаж не вагається, мало думає про наслідки, тому й опиняється на службі у злочинців) будується іронія. А от у Ю. Степового Е. Ерріо – прихований, небачений “бог”, про якого лише чують, якого бояться і за чутками здогадуються, який він є. Чекання на Е. Ерріо створює напругу та інтригу, а його портрет, сконструйований здогадами колгоспників, постійно змінюється. Гіпотезування про нього доходить до абсурдного і смішного – у певний момент персонажі вирішують, що це партійна начальниця Еріада Смірнова (насправді – аферистка, котра, отримавши подарунки від колгоспної верхівки, зникає). У цьому творі Е. Ерріо важливий не стільки як історична особа – важливими є події, які відбуваються через очікування на зустріч із ним.

З огляду на “божественне” значення дипломата та представника “цивілізованого світу”, впадає у вічі й те, що персонажі-українці (переважно селяни, колгоспники) не мають до нього доступу та позбавлені голосу, яким могли б донести Заходу через Е. Еррію свою правду – вони перебувають у позиції підпорядкованих, натомість, монополія на контакт із “сильним світу цього” і можливість бути почутими належить тим, хто представляє позицію Кремля.

Образ Е. Еррію близький з Ревізором Миколи Гоголя, популярним у сталінську епоху, що, власне, й зображено в оповіданні Ю. Степового. До слова, гоголівський сміх і спорідненість із сюжетом “Ревізора” знаходимо і в другому оповіданні збірки “Сміх крізь сльози” – “Загадкова наречена”. Ось як про значущість Гоголя в часи раннього сталінізму розмірковує літературознавиця Наталія Колосова: “Позиція Гоголя патріархальна: світ грішний, потребує постійної опіки, прийде всім ревізорам ревізор і все виправить. Чи співзвучно це 20–30 рр. ХХ століття? Ще і як співзвучно! Тільки Гоголю це співзвуччя, напевне, не сподобалося б. Сталінській епосі ідея ревізора припала до душі, і вона із задоволенням почала приміряти гоголівське плаття, інколи модернізуючи його сучасними деталями” (Колосова, 2008, с. 101).

Важливо звернути увагу й на те, чікими голосами відбувається комічне конструювання таємничого образу Е. Еррію. В оповіданні Ю. Степового вони реальні, принаймні, про це йдеться у передмові Г. В’юн до його збірки: “Для переконливості автор зберіг дійсні прізвища учасників, за винятком лише кількох, щоб не наразити порядних людей на неприємності, а всі комуністичні достойники, шахраї, пройдисвіти, що фігурують у повістях, залишені з власними іменами, щоб може колись історик заніс їх до чорних списків яничарів, зрадників і поневолювачів свого народу” (Степовий, 1955, с. 3, оригінальний правопис збережено).

Вперше читач дізнається про запланований приїзд Е. Еррію разом з персонажем оповідання Львом Марковичем Орликом – головою обласної філії РАТАУ – з таємної записки, в якій Київський обком КП(б)У зобов’язує зустріти “прем’єра французького уряду” та підготувати Київ до його приїзду, очистивши вулиці від “ледарів” і “саботажників”, одягати в нові уніформи двірників міста, вдєкорувати маршрут слідування високого гостя (“насадити сосновий парк”) та підготувати колгоспників “для показу Еррію”. Проте Орлик виконує в сюжеті другорядну, посередницьку роль – через нього телеграма про приїзд Е. Еррію потрапляє до керівництва колгоспу ім. Будьонного в Броварях, а відтворення маршруту поширення телеграмного повідомлення дає автору змогу задокументувати ієрархічні рівні радянського суспільства.

Сам образ Е. Еррію вимальовується поступово, його домислюють отримувачі телеграм, які мають різні світогляди – голова колгоспу Іван Семенович Передрій (homo politicus, вірний слуга тоталітарної системи, який заперечує штучно створений голод і наполягає на тому, що це “труднощі росту”), рахівник колгоспу Микола Пилипович Шамрай (відкрито говорить про голод та піддає сумніву дії керівництва), парторг Ткачов (прагматичний тип, шукач вигоди), дід Штанько (носій знань, “завжди ристься по газетах і дуже знаючий чоловік” (Степовий, 1955, с. 13), який проводить історичну паралель між сталінізмом і часами Русі, порівнюючи НКВД з вершителюю “справедливості” княгинєю Ольгою). Власне через їхній діалог-розмірковування про те, хто такий Е. Еррію, автор нищівно висміює і радянський режим, і особу французького дипломата. Герої твору кумедно перекручують прізвище: Ерія, Ерлія, Ерля; перебирають варіанти, хто це може бути: представниця ЦК партії, енкаведист чи “електро-радіо-інженерний отдел”.

Ю. Степовий вдається до комізму і при змалюванні підготовки до зустрічі французького дипломата, що має характер театральної постановки: вона повинна продемонструвати гостю, як добре українським селянам живеться в ССРСР. Для цього їм, опухлим від голоду, видають новий одяг та вказують, як поводитися і що говорити. Подібний спектакль для Е. Ерріо розігрують енкаведисти та члени їхніх родин, замасковані під парафіян Софії Київської в оповіданні “Механічні леви” Д. Кіша.

Мотив насилля розкритий в оповіді-обрамленні, де через півтора десятиліття потому Микола Пилипович Шамрай розповідає про те, як карколомно змінив його життя так і не здійснений візит Е. Ерріо: “Під час підготовчої праці бригади було виявлено страшні зловживання в колгоспі з боку голови та парторга. І все те закінчилося тим, що Ерріо побоялися туди привезти, а повезли до якогось іншого колгоспу, бо ж хіба мало під Києвом колгоспів. Парторга і голову перекинули в інший колгосп, а десятків два колгоспників, а з ними й мене, заарештували” (Степовий, 1955, с. 32–33).

Під тортурами у Шамрая вимагали абсурдного – зізнатись у плануванні замаху на Е. Ерріо та в організації штучного голоду. Тож автор, використовуючи у цьому фрагменті пряму мову свідка, звертає увагу на черговий злочин Кремля – репресії, для узасаднення яких також згодився Е. Ерріо.

З оповідання Ю. Степового не дізнаємося, якою була реакція Е. Ерріо на українські реалії, проте отримуємо уявлення, що він міг побачити. Для цього ще на початку твору змальовано персоніфікований Київ як свідка Голодомору: “Град столийний Київ, насто-рожившись, прислухався до шматуючого плачу мамів і дітей, що простягали руки до прохожих і благали хоч крихту хліба... Розкішні каштани по Фундукліївській принишкли і немов прислухалися до відчайдушного плачу й стогону коналих по вулиці. Високі й стрункі тополі на Бульварі Шевченка тужно гули, затулюючи похоронну мелодію над трупами. Голосно співали «Вічну пам'ять» телефонні дроти по Брест-Литовському шосе над сконалими” (Степовий, 1955, с. 5).

Таким чином, в оповіданні Ю. Степового акцент зроблений не на Е. Ерріо як персоналії, а на події, в якій він зіграв ключову роль: тут французький дипломат потрібний письменнику не як діяч, а як каталізатор сюжету і як історична “зачіпка”, маркер епохи, що вказує на реальність зображуваного.

Д. Кіш, натомість, вводить у сюжет свого оповідання “Механічні леви” Е. Ерріо як чи не єдиного історичного героя – реального та визначного для історії персонажа збірки “Гробниця для Бориса Давидовича”. Це потребувало від письменника певної сміливості, адже викликало прискіпливість критиків до історичних та культурних фактів, згаданих у творі. Піти на такий ризик його змусили обставини, в яких він опинився: викладаючи у 1970-х у французьких вишах сербську філологію, Д. Кіш спостеріг у своїх студентах зачарування “країною рад”, наївне уявлення про соціально справедливе і вільне життя там і зіткнувся з несприйняттям інформації про існування советських концтаборів. Звичайно, відповідальність за такий стан у французькому суспільстві лежить і на Е. Ерріо.

“Механічні леви”, які вийшли у книжці “Гробниця для Бориса Давидовича” 1976 р. у Белграді, сербський письменник присвятив іншому авторитетному французькому діячу – Андре Жіду, котрий у 1936 р. також відвідав ССРСР. Там його так само помпезно прийняли і продемонстрували вдаваний добробут советських людей, проте він зумів розпізнати брехню Кремля та, відповідно, відмовився її поширювати.

Якщо іронічна назва оповідання Ю. Степового сигналізує про те, що в ньому йдеться про Голодомор, то заголовок “Механічні леви” вказує на методи провадження

зовнішньої політики в ССРСР. За сюжетом, Е. Ерріо прибуває до Києва, щоб переко-
нати в тому, що в ССРСР панує свобода віросповідання. В оповіданні є історична
помилка: приїзд французького політика у Київ тут припадає на листопад 1934 р., але
насправді це відбулося наприкінці серпня 1933-го. З арсеналу фактів про Е. Ерріо
Д. Кіш обирає тільки ті, що підкреслюють необхідні для втілення авторського задуму
риси персонажа. Вони можуть суперечити одне одному, але загалом працюють на під-
ривання стереотипу про нього як про “велетня” політики та створюють простір для
іронії. При цьому автор послуговується третьоособовою оповіддю з притаманним їй
наратором-всєвідцем (це характерно і “Труднощам росту”) і не обмежує візію Е. Ерріо
одним джерелом. З одного боку, дізнаємося, що Е. Ерріо був “великий сильний, ши-
рокоплечий, з вугластою головою, вкритою густим їжакуватим волоссям, з обличчям,
ніби витесаним сікачем... справляв враження великої сили” (Кіш, 2008, с. 157), проте
інший персонаж твору – енкаведист та актор Челюстников – вдався до нехитрої ак-
торської гри замість звичної для Е. Ерріо інтелектуальної дискусії та зумів переконати
дипломата у вигідній для Кремля брехні.

“Одурманювання” Е. Ерріо відбувається під час театралізованого дійства – зімі-
тованого богослужіння в Софії Київській, яке має на меті продемонструвати свободу
віросповідання в ССРСР. У ході опису цього “спектаклю” оповідач звертає увагу на
деталі, що руйнують уявлення про силу особистості Е. Ерріо: той виглядає непоказ-
ним, від хвилювання мене в руках берет, здається перед холодом, тому спішно йде з
храму, котрий мав би ретельно інспектувати, у ході своєї поїздки Києвом не надає
значення деталям, які мали б посягти сумніви (а це жебраки, які зібралися біля храму,
сліди броварні, яку комуністи облаштували у соборі, інтонація вдаваної історичкині
мистецтва, в якій відчутні нотки злості тощо).

Нагромадження деталей, що повинні були б змусити Е. Ерріо засумніватись у
справжності побаченого, готує читача до іронічного сприйняття висновку Е. Ерріо,
який він занотував, перебуваючи в лихоманці. Ця цитата відкриває й інші його слабкі
риси – самовпевненість, марнославство, вразливість до критики: “Коли я поїхав до
Росії, я був не тільки засипаний образами наших найвпливовіших лайливців, мені
пророкували ще й найгірші нещастя. Найдоброзичливіші вважали мене точною копі-
єю отого бідного монаха, який у сам розквіт середньовіччя вирушив з Ліона хрестити
татарів та ханів. Це були часи, коли московські князі, щоб налякати своїх гостей, ховали
під своїми престоломи механічних левів, обов’язком яких було загарчати у потрібний
момент і на потрібному місці під час розмови... Я повертаюсь з подорожі, що пройшла зі
смішною легкістю. Мене скрізь радо приймали. Не нацьковували механічних левів,
щоб вони гарчали на мене; я міг спостерігати спокійно і вільно. Я редагував свої записи,
не беручи до уваги, чи вони сподобаються комусь, чи ні” (Кіш, 2008, с. 172).

Як висновок: в оповіданнях Ю. Степового і Д. Кіша виявлено типологічну спорід-
неність на рівні тем і аналогій – довкола постаті Е. Ерріо та його епохи. Способи ху-
дожнього втілення постаті Е. Ерріо у сюжеті різні: у творі Ю. Степового важлива подія
створена довкола діяча, а в оповіданні Д. Кіша – це його психологічний портрет, що
допомагає розкрити механізми дії кремлівської пропаганди у запереченні своїх зло-
чинів. Якщо “Труднощі росту” спираються на історію про нездійснений приїзд
Е. Ерріо до Броварів, висвітлену з погляду очевидців Голодомору, то оповідання
Д. Кіша про випадок з життя французького політика написано з використанням фак-
тів, отриманих з документальних джерел шляхом поєднання правдивого і вигаданого,
уживання квазидокументальності та іронічності, що спонукають читача сумніватись в

прочитаному й перевіряти інформацію. Обидва автори вдалися до сміху як одного з методів руйнування тоталітарних міфів, які саме й поширював Е. Ерріо. Можна стверджувати і про подібні аксіологічні орієнтири, якими керувалися автори – властиві філософії гуманізму поцінування людського життя, свободи та критичного мислення.

Список посилань

- Дещо про діакритичні знаки, 2001. *Критика*, 1–2 (39–40), с. 29–31.
- Дмитришин, І., 2020. Чому Едуард Ерріо нічого не побачив? *Проблема екзистенційного вибору під час Голодомору-геноциду: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 листопада 2019 р.)*. Київ: Видавець Мельник М. Ю., с. 137–151.
- Кіш, Д., 2008. *Книга любові і смерті: Трикнижжя оповідань*. Львів: ЛА “Піраміда”.
- Клочко, Д., 2000. Львівська двокрапка. *Критика*, 12 (38), с. 21–22.
- Колосова, Н., 2008. “Ревизор” Н. В. Гоголя в 20–30 годы XX века. *Гоголезнавчі студії*, 17, с. 99–140.
- Степовий, Ю., 1955. *Сміх крізь сльози*. Детройт: ДОБРУС у США. Філія Чікаго.
- Dmytryshyn, I., 2018. *Le voyage de Monsieur Herriot. Un épisode de la Grande Famine 1932–1933*. Paris: Harmattan.
- Jeremić, D. M., 1981. *Narcis bez lica*. Beograd: Nolit.
- Kiš, D., 1979. *Čas anatomije*. Beograd: Nolit.
- Kiš, D., 1999. *Życie, literatura*. Izabelin: Świat literacki.
- Krivokapić, B., 1980. *Treba li spaliti Kiša?* Zagreb: Globus.

References

- Dmytryshyn, I., 2018. *The Journey of Monsieur Herriot. An Episode of the Great Famine 1932–1933*. Paris: Harmattan. (In French)
- Dmytryshyn, I., 2020. Why didn't Eduard Herriot see anything? *The problem of existential choice during the Holodomor-genocide: materials of the International Scientific and Practical Conference (November 20, 2019)*. Kyiv: Melnyk M. J. publisher, pp. 137–151. (In Ukrainian)
- Jeremić, D. M., 1981. *Narcissus without a face*. Belgrade, Nolit. (In Serbian)
- Kiš, D., 1979. *The Anatomy Lesson*. Belgrade: Nolit. (In Serbian)
- Kiš, D., 1999. *Life, literature*. Izabelin: Świat literacki. (In Polish)
- Kiš, D., 2008. *The Book of Love and Death: the trilogy of stories*. Lviv: LA “Piramida”. (In Ukrainian)
- Klochko, D., 2000. Lviv's colon. *The Critique*, 12 (38), pp. 1–22. (In Ukrainian)
- Kolosova, N., 2008. “The Government Inspector” by N. Gogol in 20–30th of the XXth century. *Gogol studies*, 17, pp. 99–140. (In Russian)
- Krivokapić, B., 1989. *Should Kiš be burned?* Zagreb: Globus. (In Serbian)
- Something about the diacritics, 2001. *The Critique*, 2001, 1–2 (39–40), pp. 29–31. (In Ukrainian)
- Stepovyi, Y., 1955. *Laughter through tears*. Detroit: DOBRUS in USA. Affiliate in Chilago. (In Ukrainian)

**THE FIGURE OF EDUARD HERRIOT IN THE STORIES
BY YURKO STEPovyI AND DANILo KIŠ**

Maryna HOHULIA

*Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine
4, Hrushevskoho str., Kyiv, 01001 (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-8746-0397
e-mail: marynagogulia@gmail.com*

Abstract

Background: The presence of the figure of E. Herriot in the works by the authors from different countries testifies to his significance for the history, especially in the reception of the Holodomor. It is obvious that there is a need to compare the image of this character in the stories by Y. Stepovyi and D. Kiš, which has not been done before.

Purpose: The article examines the peculiarities of the realization of the figure of the French politician who denied the Holodomor and terror in the USSR, Eduard Herriot in the stories by the Ukrainian writer Yurko Stepovyi "The Difficulties of Growth" (1955) and by the Serbian writer Danilo Kiš "Mechanical Lions" (1976).

Results: In the realistic work by the Ukrainian writer, the character of the French diplomat plays the role of a catalyst of the plot. This is explained by the fact that the hero does not take place in the plot, because the center of the work is the preparation for the failed arrival of E. Herriot to the collective farm in Brovari. In the quasi-documentary story by the Serbian writer, the central place is occupied by E. Herriot as a hero. With the help of description, citations and testimonies the author creates a portrait of an accomplice in crimes of the Kremlin. In these stories a typological affinity is observed at the level of themes and analogies, around the figure of E. Herriot and his era. The ways of realizing the figure of E. Herriot in the plot are different: in the work by Y. Stepovyi there is an important event created around the hero, but in the story by D. Kiš a psychological portrait of E. Herriot is realized and it helps to reveal the mechanisms of the Kremlin propaganda's action in the denying its crimes. If in "The Difficulties of Growth" there was a reconstruction of the story of E. Herriot's failed arrival in Brovari from the position of eyewitnesses of the Holodomor, then in D. Kiš' quasi-documentary story about an incident from the life of E. Herriot is built through the using of facts obtained from the outside, the combination of true and fictional, the using of quasi-documentary and irony, which encourage the reader to doubt what he has read and check the information. Both authors resorted to laughing at the figure of E. Herriot and Stalinism, which testifies to similar axiological orientations, close to the philosophy of humanism, based on appreciation of human life, freedom and critical thinking.

Keywords: prose, image, plot, stalinism, Holodomor, Great Terror.